

Pritom autorica isto tako dijagnosticira kako neke organizacije za životinjska prava, na žalost, djelomično potvrđuju svoje nakane. Zanimljivo je da i PETA-u (People for the Ethical Treatment of Animals) Joan Dunayer uvrštava u kampanje za "dobrobit" životinja koje zahtijevaju *manje okrutno* ubojstvo životinja. Primjerice, navedimo jedan primjer iz autoričine knjige. Naime, PETA-ina kampanja, kojom je utjecala da McDonald's, Burger King i Wendy's, dobavljaju jaja i meso od dobavljača koji slijede *manje okrutne* standarde zatočenja, hranjenja i klanja ne-ljudi, zapravo, je zamijenila samo jedno nasilje drugim – istina, *manje okrutnim* nasiljem (ako nasilje uopće može biti oksimoronski manje okrutno).

Čini mi se da će knjiga Joan Dunayer o specizmu postati druga Biblija animalističkoga pokreta, uz spomenutu utilitarističku knjigu *Oslobođenje životinja* Petera Singera, ali daleko radikalnija u zahtjevima kada su u pitanju prava životinja; ako se – moramo pridodati – može uopće govoriti o radikalnosti kada su u pitanju NEČIJA PRAVA, a što na našim prostorima od nedavno dokazuje udruga Prijatelji životinja.

Suzana MARJANIĆ

U knjizi *What is Cultural History?* (Što je kulturna povijest?) renomirani kulturni povjesničar i predavač kulturne povijesti na sveučilištu Cambridge Peter Burke donosi pregled razvoja znanosti kulturne povijesti od njezinih klasika do povjesničara nove generacije, odnosno pravca koji se naziva "nova kulturna povijest". U prvom poglavlju naslovljenom "Slavna tradicija" autor navodi četiri faze razvoja kulturne povijesti: "klasična faza", koja započinje u kasnom 18. stoljeću, faza "društvene povijesti umjetnosti", koja je započela 30-ih godina prošloga stoljeća, otkriće povijesti popularne kulture 60-ih godina prošlog stoljeća te "nova kulturna povijest".

Peter Burke, What is Cultural History?, Polity Press Ltd., Cambridge 2004., 152 str.

Unutar "klasične faze" Burke razlikuje nekoliko pravaca: tendenciju oslikavanja portreta doba (ideja bliska ideji *Zeitgeist*) kojom su se najviše bavili klasici kulturne povijesti poput Johana Huizinge, Jacoba Burckhardta i G. M. Younga; zatim, doprinose znanstvenika čije primarno polje interesa nije povijest (Max Weber, Norbert Elias, Aby Warburg, Ernst-Robert Curtius, Ernst Gombrich, itd.) te rad znanstvenika koji su u bijegu pred nacizmom emigrirali u Veliku Britaniju.

U fazi "društvene povijesti umjetnosti" Peter Burke se također osvrće na najvažnije autore i njihova djela, primjerice na bračni par Beard, Charles i Mary Ritter Beard u SAD-u, mađarske znanstvenike Karla Manheima, Arnolda Hausera i Fredericka Antala, koji su emigrirali u Veliku Britaniju i pridonijeli tamošnjoj znanosti povijesti kulture, Antalove sljedbenike u Velikoj Britaniji (Francisa Klingendera, Anthonyja Blunta i Johna Bergera), skupinu britanskih intelektualaca marksističke orijentacije te teoretičara F. R. Leavisa.

Ideja popularne kulture, kaže Burke, nastala je u isto vrijeme i na istome mjestu kad i "kulturna povijest" – u Njemačkoj potkraj 18. stoljeća. Kao doprinose ovom pravcu autor navodi djela Erica Hobsbawma (posebice njegovo djelo *The Jazz Scene, 1959.* izdano pod pseudonimom Francis Newton) i Edwarda Thompsona (*Making of the English Working Class, 1963.*)

U drugom poglavlju "Problemi kulturne povijesti", autor se osvrće na probleme kulturne povijesti: kritike klasika Burckhardta i Huizinge (njihov pristup je često proglašavan pretjerano impresionističkim i anegdotskim); marksističku kritiku i probleme marksističkog pogleda na kulturu; paradokse tradicije, popularnu kulturu te definiciju same kulture. Pojam kulture, kaže Burke, je problematičniji od pojma "popularno": rabio se za definiciju "visoke" kulture, a zatim se njegova uporaba proširila "prema dolje" i uključila "nisku" ili popularnu kulturu. U novije doba se upotrebljava i u odnosu na umjetnost i znanost, popularne ekvivalente umjetnosti i znanosti, a u posljednjoj generaciji i na široki raspon predmeta i praksi. Ovu široku, antropološku

definiciju kulture usvojili su teoretičari nove generacije, teoretičari "povijesne antropologije" i "nove kulturne povijesti", čijim se razvojem autor bavi u narednim poglavljima.

U trećem poglavlju naslovljenom "Trenutak povijesne antropologije" Burke razmatra susret antropologije i povijesti, promjene koje su nakon toga nastale te pokazuje kako je taj susret urodio nekima od najvažnijih inovacija u kulturnoj povijesti između 1970-ih i 1990-ih godina. Mnogi povjesničari, posebice u Francuskoj, Velikoj Britaniji i SAD-u, počeli su se koristiti pojmom kulture u širem smislu, neki od njih i posuđivati koncepte antropologije i razvijati pristup poznat kao "povijesna antropologija".

Potkraj 1980-ih rađa se i pojam "nove kulturne povijesti", koji je najpopularniji u SAD-u; u Francuskoj su rašireniji nazivi *l'histoire des mentalités* i *histoire de l'imaginaire social*, u Njemačkoj i Nizozemskoj je nova kulturna povijest nakalemljena na tradiciju Burckhardta i Huizinge, a u Velikoj Britaniji su od kulturne povijesti prominentniji kulturalni studiji. Kao antropologe koji su najviše utjecali na kulturne povjesničare autor navodi Marcela Maussa (i njegov rad o darivanju), Edwarda Evans-Pritcharda (i njegov rad o vraćanju), Mary Douglas (i njezin rad o čistoći), Clifforda Geertza (i njegov rad o Baliju) i Claudea Lévi-Straussa.

U istom poglavlju autor se osvrće i na razvoj mikro-povijesti (neki od predstavnika su Carlo Ginzburg, Giovanni Levi i Edoardo Grendi) te postkolonijalne i feminističke teorije.

Dok se prethodno poglavlje bavi utjecajem koji je na razvoj nove kulturne povijesti imala antropologija, u četvrtom poglavlju, "Nova paradigma", navode se drugi utjecaji. Autor se fokusira na četiri najvažnija teoretičara: Mihaila Bahtina, Norberta Eliasa, Michela Foucaulta i Pierrea Bourdieua. Nadalje, u ovom poglavlju tematizira i različite pristupe nove kulturne povijesti, poput preokupacije poviješću praksi radije nego teorije (npr. povijest religijskih praksi radije nego teologije, povijest govorenja radije nego lingvistike, itd.). Kao jednu od najpopularnijih oblika proučavanja praksi navodi povijest čitanja, kojom su se između ostalih bavili i francuski predstavnici nove kulturne povijesti poput Michela de Certeaua, Rogera Chartiera i Roberta Darntona. Osim navedenog, nova kulturna povijest se zanima i poviješću prikazbi (engl. *representation*), npr. orijentalizmom u glazbi, poviješću sjećanja, te materijalnom kulturom i poviješću tijela.

Problem prikazbe, jedan od ključnih pojmova u novoj kulturnoj povijesti, implicira da tekstovi (u širem smislu, smislu diskursa) jednostavno odražavaju društvenu stvarnost. Međutim, mnogi se teoretičari nisu slagali s ovom idejom. Shodno tome, postalo je uobičajeno govoriti o "proizvodnji" ili "konstrukciji" stvarnosti putem prikazbi. Ovime se Peter Burke bavi u petom poglavlju pod nazivom "Od reprezentacije do konstrukcije". Jedan od teoretičara kojima zastupnici konstruktivizma u novoj kulturnoj povijesti najviše duguju je Michel de Certeau i njegovo djelo o svakodnevnom životu u Francuskoj 70-ih godina prošloga stoljeća i svakodnevnim *praksama (pratiques)* običnih ljudi – *Invencija svakodnevice*, Naklada MD, Zagreb, 2004. Burke se osvrće i na druge pristupe unutar ovog pravca, poput konstrukcije povijesti, klase i roda, zajednica, monarhije i individualnih identiteta.

Sedamdesetih godina prošloga stoljeća dolazi do promjene koju Burke naziva "zaokret prema performativnosti" u novoj kulturnoj povijesti, a zastupnici ovoga pravca bave se životom kao nizom izvedbi, izvedbenih činova (Quentin Skinner, Christian Jouhaud, Michel Herzfeld itd.). Proučavanje izvedbenosti autor smatra malom revolucijom na polju nove kulturne povijesti koja je dovela do "okazionalizma" (pojam preuzima od Kanta), koji, ukratko, smatra da se u različitim situacijama i u prisutnosti različitih osoba ljudi različito ponašaju. Okazionalizam je pomak od ideje fiksnih reakcija prema ideji fleksibilnih reakcija, prema "logici" ili "definiciji situacije" (prema slavnom čikaškom sociologu Williamu I. Thomasu).

U završnom poglavlju, "Nakon kulturnog zaokreta", Burke pokušava "predvidjeti" budućnost nove kulturne povijesti nakon završetka njezina najplodnijeg razdoblja. On tako navodi tri moguća scenarija: "Burckhardtov povratak", nastavak širenja nove kulturne povijesti

na nova područja (politika, nasilje i emocije) te reakcija protiv konstruktivističkog svodenja društva na kulturu (ovu opciju duhovito naziva "osveta društvene povijesti"). Uzima u obzir i ideje kulturne granice i kulturnog susreta (koji se u novije doba rabi umjesto etnocentričnog termina "otkriće") i naracije kao moguće teme proučavanja nove kulturne povijesti.

Na kraju knjige autor donosi korisnu bibliografiju relevantnih djela iz područja kulturne povijesti od 1860.-2003.

Ivona GRGURINOVIĆ

Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management knjiga je koja predstavlja osnove kulturnog turizma neophodne za svako kulturno-turističko planiranje, i u teoriji i u praksi. Taj sveobuhvatni tekst čitatelju u isto vrijeme nudi konceptualno preispitivanje ovog važnog područja turističke aktivnosti, kao i refleksiju uobičajene prakse upravljanja baštinom.

Teme kao što su suradnja, partnerstvo, razumijevanje i zajednička dobrobit samo su neki od preduvjeta koje turistički i kulturni menadžeri moraju ispuniti kako bi uspjeli programi kulturnog turizma. Tako npr. autori hrabro naglašavaju kako je iznimno bitno da kulturni menadžeri ne samo razumiju turizam već da komodifikacijom svoje resurse pretvore u turističke proizvode. Isto tako nalažu turističkim menadžerima da poštuju resurse kulturne baštine koji su turističke atrakcije i koje prodaju te da razmišljaju o održivosti proizvoda za dugo vremensko razdoblje.

Knjiga je podijeljena u četrnaest poglavlja koja se kreću od teorijskog ka praktičnom. Konstantni problem definiranja kulturnog turizma, kojim se teoretičari bave već godinama, izvrsno je opisan u prvom poglavlju pronalazeći, iako ne konačnu definiciju, a onda barem savršeno objašnjenje o mogućnostima definiranja te interdisciplinarnosti znanosti.

Drugo se poglavlje bavi izazovima u postizanju održivog kulturnog turizma neminovnom suradnjom i čvrstim vezama ovih dvaju naoko različitih područja, dok se treće, odnosno četvrto, poglavlje pojedinačno bave pitanjima vezanima za osnove turizma odnosno kulturne baštine. Iako su ta dva poglavlja odvojena, i ovdje se naglašava njihova povezanost pa se poglavlje o turizmu opisuje uvijek u odnosu na baštinu i obrnuto. Također, treće se poglavlje bavi i turističkom psihologijom, koja se očituje u ponašanju turista kad je u destinaciji/baštinskom lokalitetu, pri čemu je ponekad nužno kontrolirati turističke aktivnosti. Navode se i pozitivni i negativni utjecaji turizma na baštinu, kao i same atrakcije.

Posebnu vrijednost knjizi daju poglavlja o samim kulturnim atrakcijama koje su podijeljene na materijalnu i nematerijalnu baštinu. Naime, mnogi teoretičari kulturnog turizma potpuno zanemaruju koncept nematerijalne baštine kao turističkog resursa sve dok UNESCO na svojoj 32. sjednici Generalne konferencije nije prihvatio definiciju nematerijalne kulturne baštine koja postaje sastavni dio Konvencije za njezinu zaštitu. Stoga su i za etnologe važna pitanja, kao što je to npr. autentičnost, komodifikacija, prikladnost korištenja baštine u turizmu iznimno važni prioriteti za uspjeh svakog održivog turističkog planiranja.

Sedmo se poglavlje bavi samim kulturno-turističkim proizvodima, njihovom promidžbom, hijerarhijom atrakcija te razvojem samih atrakcija da bi osmo poglavlje detaljnije opisalo potrošnju, odnosno komodifikaciju kulturnih proizvoda. U ovom se poglavlju uvodi i pojam *environmental bubble* koji, prema autorima, označava "društveni ili kulturni sigurnosni omotač koji okružuje turista poznatim pojmovima ili stvarima, omogućujući osobi da iskuša nepoznato a da ga to ne preplavi". Taj su pojam ovi, ali i neki drugi autori (kao npr. Macleod)

Bob McKercher, Hilary du Cros, Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management, The Haworth Press, Inc., Binghamton 2002., 262 str.